MILITARY-HISTORICAL HERITAGE AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM IN POLAND AND THE BALTIC STATES

ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛЬЩІ ТА КРАЇНАХ БАЛТІЇ

Подпіснов Денис
Національний транспортний університет
Київ, Україна
d_podpisnov@ukr.net

Сучасний етап розвитку глобального ринку туристичних послуг характеризується стрімкою диверсифікацією споживчого попиту та зростанням інтересу мандрівників до спеціалізованих сегментів культурно-пізнавального туризму. У цих умовах дедалі більшого значення набуває ефективне використання культурно-історичних ресурсів як чинника формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Пам’ятки історії та культури впродовж останніх десятиліть підтвердили свою високу туристичну привабливість, виступаючи важливими об’єктами міжнародного культурно-пізнавального туризму завдяки своїй історичній, освітній, меморіальній та символічній цінності.

Особливе місце у структурі культурно-історичних туристичних ресурсів посідає військово-історична спадщина, яка репрезентує ключові етапи суспільно-політичного розвитку держав, воєнні конфлікти, оборонні системи та практики колективної пам’яті. У сучасних умовах об’єкти, пов’язані з воєнною історією, дедалі частіше розглядаються не лише як елементи меморіального простору, а й як важливий ресурс розвитку міжнародного туризму, здатний формувати унікальні тематичні маршрути, стимулювати ревіталізацію територій і сприяти територіальному брендингу.

Військово-історичну спадщину доцільно трактувати як складову культурної спадщини, що охоплює матеріальні об’єкти, історичні ландшафти, місця пам’яті та нематеріальні форми комеморації, пов’язані з військовими конфліктами, військовою діяльністю та їх суспільним осмисленням у колективній пам’яті. Її туристична цінність визначається не лише ступенем збереженості об’єктів, але й можливістю їх інтерпретації, музеєфікації та інтеграції до сучасної індустрії туризму.

У країнах Центрально-Східної Європи військово-історична спадщина набула особливої ваги внаслідок тривалих воєн, зміни державних кордонів та значної концентрації військових об’єктів різних історичних епох. Особливо

показовими у цьому контексті є Польща та країни Балтії, де військово-історичні ресурси стали не лише елементом національної пам'яті, а й важливим чинником розвитку міжнародного туризму, територіального брендингу та ревіталізації периферійних територій.

Військово-історична спадщина має специфічну особливість, що відрізняє її від багатьох інших різновидів культурної спадщини: вона нерідко пов'язана з травматичними подіями, суспільними конфліктами, політичними суперечностями та неоднозначними історичними інтерпретаціями. Саме тому її доцільно розглядати крізь призму концепції «дисонуючої спадщини» (dissonant heritage), сформульованої Д. Танбриджем та Г. Ешвортом. Відповідно до цього підходу, спадщина не є нейтральним історичним ресурсом, а виступає простором співіснування та конкуренції різних наративів, інтерпретацій і символічних значень, що можуть неоднаково сприйматися окремими соціальними групами, поколіннями чи націями (Tunbridge & Ashworth, 1996).

Особливо виразно така дисонантність проявляється у випадку об'єктів, пов'язаних із війнами, окупаційними режимами, масовим насильством або політичними репресіями. У контексті Польщі та країн Балтії ця аналітична рамка є особливо релевантною, оскільки значна частина мілітарної спадщини регіону сформувалася в умовах імперського домінування, нацистської та радянської окупації. Унаслідок цього одні й ті самі об'єкти можуть одночасно виступати меморіальними місцями, символами травматичного минулого та туристичними атракціями, що потребують делікатної інтерпретації.

У туристичному вимірі це зумовлює необхідність пошуку балансу між меморіалізацією, збереженням автентичності та адаптацією об'єктів до потреб відвідувачів, оскільки надмірна комерціалізація місць історичної травми може призводити до девальвації їхнього меморіального змісту. Водночас потенціал військово-історичної спадщини як ресурсу міжнародного туризму реалізується лише за умови її перетворення із сукупності «важких» історичних локацій на цілісний, інтерпретований і доступний туристичний продукт. Саме здатність поєднати меморіальний зміст, історичну автентичність і туристичну привабливість значною мірою визначає ефективність використання військово-історичної спадщини як чинника розвитку міжнародного туризму.

Методологічною основою дослідження є поєднання системного, порівняльного та структурно-функціонального підходів. Системний підхід дозволяє розглядати військово-історичну спадщину не як сукупність ізольованих об'єктів, а як взаємопов'язану систему, що впливає на соціально-економічний розвиток регіонів. Порівняльний метод (компаративний аналіз) застосовується для виявлення спільних рис та відмінностей між польською та балтійською моделями актуалізації спадщини. Структурно-функціональний аналіз дає змогу дослідити роль кожного окремого об'єкта (музею, фортеці, тематичного маршруту) у загальній туристичній пропозиції регіону.

З огляду на окреслені теоретико-методологічні підходи, особливий науковий інтерес становить аналіз військово-історичної спадщини Польщі та країн Балтії як регіонів, що мають спільний досвід тривалого перебування в зоні геополітичного протистояння, але водночас демонструють різні моделі

туристичного освоєння мілітарного минулого. Польща вирізняється високою концентрацією фортифікаційних комплексів різних історичних епох та поступовою інтеграцією військово-історичних об'єктів у національний туристичний продукт після 1990-х років.

Натомість Литва, Латвія та Естонія сформували специфічну модель актуалізації спадщини, пов'язану передусім із переосмисленням радянської мілітарної інфраструктури, досвідом окупацій та інтеграцією так званої «важкої» спадщини у міжнародний туристичний простір. У цьому контексті порівняльний аналіз дозволяє виявити як універсальні механізми ревіталізації військово-історичних ресурсів, так і регіональні особливості їх меморіалізації, інтерпретації та маркетингового позиціонування. Подальший аналіз зосереджено на дослідженні специфіки формування військово-історичних туристичних дестинацій, механізмах їх управління, інструментах туристичного брендингу та ролі військово-історичної спадщини як чинника розвитку міжнародного туризму в Польщі та країнах Балтії.

Результати дослідження. У контексті туристичного освоєння військово-історичної спадщини досвід Республіки Польща є одним із найбільш репрезентативних у Центрально-Східній Європі, оскільки країна володіє значним і багатошаровим комплексом об'єктів мілітарного походження. Як зазначають польські дослідники військового туризму Тадеуш Єндрисяк та Армін Мікош фон Роршайдт, тривалий час цей сегмент залишався на периферії як державної політики охорони культурної спадщини, так і туристичного ринку (Jędrysiak & Mikos von Rohrscheidt, 2011). Активний розвиток військово-історичного туризму як окремого напряму туристичної спеціалізації розпочався лише на початку 1990-х років унаслідок масштабних політичних, економічних і соціокультурних трансформацій, пов'язаних із переходом Польщі до ринкової економіки та європейської інтеграції.

Важливим концептуальним підґрунтям переосмислення військово-історичного потенціалу став поступовий перехід від традиційної постсоціалістичної моделі «охорони пам'яток» до сучасної концепції управління культурною спадщиною. Якщо попередній підхід ґрунтувався переважно на централізованому адмініструванні, формалізованих процедурах збереження та домінуванні державного контролю, то сучасна модель передбачає інтеграцію пам'яток у суспільний та економічний простір без втрати їхньої історичної автентичності. У цьому контексті особливого значення набуває концепція управління змінами, відповідно до якої військово-історичні об'єкти розглядаються не як статичні артефакти минулого, а як ресурси, здатні адаптуватися до нових суспільних функцій. Водночас пріоритетним завданням залишається забезпечення балансу між збереженням історичної цінності, потребами місцевих громад та туристичним використанням об'єктів. Важливу роль у цьому процесі відіграють публічні консультації, міждисциплінарні дослідження та механізми участі локальних спільнот у прийнятті управлінських рішень.

За оцінками польських та міжнародних дослідників, у сучасних кордонах Польщі зосереджено понад 16 тисяч фортифікаційних і військово-оборонних

об’єктів різних історичних періодів, що формує один із найбільш насичених мілітарних ландшафтів у Європі (Stach, 2018). Висока концентрація таких пам’яток значною мірою зумовлена особливостями геополітичного положення країни, територія якої впродовж століть перебувала в зоні перетину стратегічних інтересів великих європейських держав та імперій. Унаслідок численних воєнних конфліктів, змін кордонів і тривалого військового суперництва на польських землях сформувалися різночасові системи оборонних укріплень — від середньовічних фортець і бастіонних комплексів до модерних оборонних ліній, фортифікацій Першої та Другої світових воєн, а також об’єктів періоду Холодної війни.

Ключовим матеріальним складником польського потенціалу військово-історичного туризму виступає оборонна архітектура, серед якої особливе місце посідають середньовічні замкові комплекси та фортифікаційні споруди різних історичних епох. Як зазначає Н. П. Аніпко, Польща демонструє один із найуспішніших у Центрально-Східній Європі прикладів туристичного освоєння замкової спадщини, де військово-оборонні об’єкти інтегруються у сучасну туристичну індустрію через різні форми функціонального використання. У польській практиці сформувалося кілька основних напрямів актуалізації замкової архітектури: музеєфікація та екскурсійне використання, адаптація під готельно-ресторанні й рекреаційні комплекси, збереження об’єктів у форматі «контрольованої руїни» із забезпеченням туристичного доступу, проведення історичних реконструкцій і фестивалів, а також використання механізмів приватної власності та державно-приватного партнерства для фінансування реставраційних робіт (Anipko, 2012).

Водночас у польському фаховому середовищі триває активна дискусія щодо оптимальних підходів до збереження оборонної спадщини. Традиційна доктрина мінімального втручання, орієнтована на підтримання об’єктів у стані автентичної руїни, дедалі частіше співіснує з практикою адаптивного використання, що передбачає обережне впровадження сучасних архітектурних елементів для розширення функціональних можливостей пам’яток (Krempa et al., 2017). Подібні рішення дозволяють пристосовувати фортифікаційні комплекси до потреб міжнародного туризму, культурних заходів і конференц-індустрії, водночас зберігаючи історичний характер середовища.

Показовим прикладом успішної інтеграції військово-історичної спадщини у міжнародний туристичний простір є замок Тевтонського ордену в Мальборку, який належить до найрепрезентативніших об’єктів оборонного будівництва Польщі. Колишня резиденція великих магістрів Тевтонського ордену, внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, є найбільшою цегляною фортецею у світі та щорічно приваблює сотні тисяч відвідувачів із різних країн (Cynarski, 2012). Туристична привабливість Мальборка зумовлена не лише масштабами та архітектурною цінністю комплексу, а й високим рівнем інтерпретації історичного матеріалу: на території замку регулярно проводяться лицарські турніри, історичні реконструкції, тематичні виставки та нічні екскурсії, що сприяє поєднанню освітньої, меморіальної та рекреаційної функцій військово-історичного туризму.

Яскравим прикладом практичної реалізації європейського досвіду ревіталізації бастіонної архітектури раннього Нового часу є фортеця Замостя. Зведена за проектом італійського архітектора Бернардо Морандо, ця фортеця уособлювала концепцію ідеального ренесансного міста-твердині, де гармонійно поєднувалися військові, адміністративні, комерційні та сакральні функції. Прямокутна сітка вулиць, система внутрішніх каналів, аркади на ринковій площі — усе це робило Замостя зразком містобудівного мистецтва (Kwiatkowski & Maziarz, 2016). У сучасних умовах успішна інтеграція фортеці Замостя в міжнародні туристичні маршрути стала можливою завдяки скоординованій стратегії муніципальної влади та ефективному залученню цільових структурних фондів Європейського Союзу (зокрема, Європейського фонду регіонального розвитку). Сучасний дестинаційний менеджмент об'єкта базується на принципах мультисенсорного сприйняття: колишні похмурі каземати перетворені на виставкові зали, інтерактивні діорами та заклади сфери гостинності, де регулярно проводяться масштабні міжнародні фестивалі історичної реконструкції, що забезпечує високий рівень самоокупності пам'ятки без втрати її автентичності. Варто зазначити, що Замостя є об'єктом Світової спадщини ЮНЕСКО (з 1992 року), що додатково підвищує його привабливість для іноземних туристів.

Поряд із середньовічними та ранньомодерними укріпленнями важливе місце у військово-історичному просторі Польщі посідають масштабні фортифікаційні системи XIX–XX століть, які відображають новий етап розвитку військової інженерії, пов’язаний із модернізацією артилерії, зміною геополітичної ситуації та поділами польських земель між імперіями. У цей період, коли польські землі були розділені між трьома імперіями (Російською, Прусською та Австро-Угорською), тут постали першокласні артилерійські фортеці-таборища: прусська фортеця Торунь, російська фортеця Модлин (Новогеоргієвськ) та австрійська фортеця Перемишль.

Кожна з цих фортець має свою унікальну історію та архітектуру. Торунь (також об'єкт ЮНЕСКО, але насамперед як середньовічне місто) має потужний пояс прусських фортів XIX століття, побудованих із червоної цегли, які зараз частково відкриті для відвідування, а частково перепрофільовані під музеї, галереї та хостели (Giętkowski et al., 2004). Модлин — це одна з найбільших фортець Європи (її довжина сягає понад 2 км), відома своїм велетенським арсеналом-каретником та унікальними підземними ходами. Під час Другої світової війни тут діяв концтабір, а пізніше — радянська військова частина. Лише після 2013 року Модлин почав системно відкриватися для туристів (Kucharczak, 2023). Перемишль — найбільша фортеця Австро-Угорщини в Галичині, що стала ареною важких боїв у Першу світову війну (облоги 1914–1915 рр.). Її форти вціліли нерівномірно, але найкраще збереглися головний форт та музей-форт «Борек», де регулярно проводяться реконструкції (Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia "Pro Carpathia", n.d.).

У міжвоєнні роки та під час Другої світової війни мілітарна інфраструктура регіону поповнилася унікальними зразками монолітного залізобетонного будівництва. Серед них особливе місце посідають Середня

Одерська лінія (część Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego) — система підземних ходів, бункерів, протитанкових ровів та залізобетонних кулеметних точок, що простягнулася на десятки кілометрів. У подальшому частину підземних споруд було адаптовано до потреб військово-історичного туризму, сформувавши спеціалізовані екскурсійні маршрути, що дозволяють ознайомитися з автентичними інженерними конструкціями, озброєнням та особливостями військового побуту (Linia Środkowej Odry, 2026). Другим знаковим об'єктом є комплекс «Вовче лігво» (Wilczy Szaniec) у Герложі (Східна Пруссія, тепер територія Польщі) — секретна ставка Адольфа Гітлера, прихована в мазурських лісах, де він провів понад 800 днів. Незважаючи на підрив ставки німцями в 1945 році, бетонні руїни бункерів (деякі стіни мають товщину до 8 метрів) справляють величезне враження. Щороку «Вовче лігво» приймає понад 300 000 туристів, більшість із яких — іноземці (Zienkiewicz et al., 2021).

Оцінка привабливості та доступності таких об'єктів показує, що успіх дестинації безпосередньо залежить від транспортної логістики (наявності парковок, під'їзних шляхів), розвиненої супутньої інфраструктури (кафе, туалети, сувенірні кіоски) та якості інтерпретації історичних фактів (професійні гіди, аудіогіди, інформаційні таблички кількома мовами), що дозволяє перетворювати навіть похмурі руїни колишніх командних центрів на відвідувані міжнародні туристичні локації (Zienkiewicz & Podciborski, 2019).

Суттєвим викликом для сучасних менеджерів туризму є управління розпорошеною мілітарною спадщиною, яка не має чітко вираженого єдиного архітектурного ядра, але охоплює великі простори. Цю проблематику на прикладі Лодзької битви 1914 року детально проаналізував географ Бартош Боньчак (Bończak, 2013). Лодзька операція була найбільшою маневреною битвою початкового періоду Першої світової війни на Східному фронті, в якій взяли участь близько 600 000 солдатів російської, німецької та австро-угорської армій. Проте в радянський період вона була штучно піддана забуттю через ідеологічні чинники (перемога німців під Лодзю була для Російської імперії поразкою).

Сьогодні ресурсний базис цієї дестинації утворюють понад сто військових некрополів (цвинтарів різних національних армій), залишків окопів та польових укріплень, розпорошених по території Лодзького воєводства, зокрема в гміні Колушки. Стратегія актуалізації цієї спадщини, реалізована Управлінням маршалка Лодзі, базується на створенні цілісного екскурсійного простору шляхом детального картографування, встановлення уніфікованих інформаційних стендів (польською, англійською, німецькою, російською мовами) та маркування тематичних автомобільних і велосипедних маршрутів «Слідами Лодзької битви». Окрему увагу приділено генеалогічному туризму: багато німців та австрійців шукають могили своїх предків, які воювали на цих теренах, тому оцифрування архівів та створення пошукових баз даних є важливим елементом інфраструктури (Smyrnov & Oboznyi, 2013).

Водночас розвиток військово-історичного туризму в Польщі відбувається не лише через освоєння відкритих мілітарних ландшафтів і меморіальних

просторів, а й завдяки глибокій модернізації музейної інфраструктури. Саме музеї дедалі частіше виконують функцію центральних інтерпретаційних хабів, які забезпечують відвідувачеві історичний контекст, емоційне залучення та мультимедійний досвід взаємодії зі складним минулим. Д. Чилінська та Л. Мусяка підкреслюють, що традиційні статичні виставки, які демонструють виключно унікальність чи рідкість зібраних експонатів зброї (наприклад, карабіни, гармати, танки під відкритим небом), стрімко втрачають конкурентоспроможність. Сучасний відвідувач, особливо молодь, вихована на цифрових технологіях, прагне не просто пасивного споглядання, а занурення, діалогу, емоційного потрясіння або інтелектуального виклику (Chylińska & Musiaka, 2020).

Сучасний військовий музей має функціонувати як простір живого досвіду та ілюструвати ширші історичні, соціокультурні та політичні контексти. Трансформація польських музейних установ супроводжується впровадженням мультисенсорних технологій (звукові інсталяції, запахи, тактильні експонати для незрячих), розширенням відкритих просторів для колекцій (скансени) та використанням інтерактивних елементів, де відвідувач стає активним учасником дослідницького процесу.

Найкращим прикладом такої трансформації є Музей Варшавського повстання (відкритий у 2004 році). Через звуки міста, що вмирає, автентичні телефонні розмови, копії підпільної преси, каналізаційну трубу (символ зв'язку повстанців) та тривимірну модель зруйнованої Варшави створюється глибокий ефект емоційної співпричетності (Kociszewski, 2018). Музей став одним із найвідвідуваніших у Польщі (понад 500 000 осіб на рік, Muzeum Powstania Warszawskiego, 2024), хоча присвячений трагічній та героїчній сторінці історії. Інші зразки: Музей Другої світової війни в Гданську з його інноваційною наративною структурою, що ламає традиційний хронологічний підхід (Clarke & Duber, 2018), Європейський центр солідарності (теж у Гданську, частково про опір комуністичному режиму, Polska Organizacja Turystyczna, n.d.), Музей підводного човна «Орел», відкритий у 2025 році на базі Військово-морського музею у Гдині (Śliwa, 2025) та інші.

Окремим, радикальним вектором демілітаризації та конверсії воєнного простору у цивільну рекреаційну систему є досвід повної ревіталізації закритих гарнізонних міст. Тривалий час такі об'єкти, як місто Борне Суліново (колишня радянська військова база, де розміщувалася 6-та гвардійська танкова дивізія) чи військовий гарнізон Подчелє поблизу Колобжега з його аеродромом Багіч, були повністю ізольованими анклавами зі спеціальним пропускним режимом, власною інфраструктурою (житлові будинки, магазини, кінотеатри, лазні) та закритою територією. Після виведення російських військ на початку 1990-х років місцева влада постала перед критичною проблемою подолання наслідків екологічного забруднення (нафтопродукти, важкі метали, зруйновані каналізаційні системи) та правової інтеграції цих територій у цивільний обіг (земельні питання, право власності). Адміністративна стратегія Борне Суліново базувалася на перетворенні колишнього полігону на зону активного, оздоровчого та екологічного туризму. Занедбана військова інфраструктура

(командні штаби, госпіталі, казарми, гаражі, льодовня) була капітально реконструйована під готелі, пансіонати, ресторани, конференц-зали та житлові будинки. Колишній плац перетворився на ринок, а парк військової техніки — на туристичну атракцію (Poczta, 2010).

Досвід Борне Суліново демонструє, що навіть території з високим рівнем постмілітарної деградації можуть бути успішно інтегровані у міжнародний туристичний простір за умови ефективної ревіталізації, брендингу території та поєднання військово-історичної спадщини з рекреаційними функціями. У цьому сенсі польська практика конверсії гарнізонних міст стала одним із найбільш показових прикладів постсоціалістичної трансформації мілітарного простору в Центрально-Східній Європі.

Окрему й особливо чутливу групу об'єктів військово-історичної спадщини становлять колишні нацистські концтабори та табори смерті, які в Польщі мають виняткове значення як місця пам'яті, морального осмислення та міжнародної комеморації. Найвідомішим і наймасштабнішим із них є Аушвіц-Біркенау в Освенцимі — колишній німецький нацистський концтабір і табір знищення, на місці якого в 1947 році було створено Державний музей і меморіал. Його місія полягає у збереженні автентичних залишків табору як «свідчення» злочинів нацизму, вшануванні пам'яті жертв і веденні широкої освітньої діяльності, зокрема через Міжнародний освітній центр про Освенцим і Голокост, музейні виставки та програми для школярів, студентів і міжнародних груп (Auschwitz-Birkenau State Museum, 2026). Важливо, що управління таким простором спирається на суворий етичний режим: будь-яке відвідування тут регулюється правилами поваги до жертв, обмеженнями щодо використання території, контролем поведінки відвідувачів і пріоритетом історичної достовірності над видовищністю (Korotenko, 2023).

Не менш значущим є Державний музей у Майданеку в Любліні, розташований на території колишнього нацистського концентраційного табору, де сьогодні збережено бараки, меморіальні споруди, газові камери та крематорій, а сама територія функціонує як простір музеєфікації злочину. У його практиці меморіальний простір поєднується з інтенсивною інтерпретаційною роботою: музей проводить освітні заходи, виставки, лекції, тематичні екскурсії та програми для молоді, що переводить відвідування з площини звичайного туризму в площину етичного історичного навчання (State Museum at Majdanek, n.d.). Майданек показує, що меморіальний туризм у Польщі є не просто формою відвідування місць минулого, а інструментом формування історичної відповідальності, коли матеріальні залишки табору зберігаються не для естетизації руїни, а для максимально точного й чесного представлення механізмів масового насильства.

Третьою ключовою пам'яткою цього типу є музей і меморіал у Собіборі, створений на місці колишнього табору смерті, який діяв під час Другої світової війни на схід від Любліна. Сучасний меморіальний комплекс у Собіборі поєднує музеєфіковану територію, місця масових поховань, символічні елементи вшанування жертв і освітні простори, а його головна місія полягає у збереженні пам'яті про Голокост та поданні історії табору в міжнародному

контексті (Museum and Memorial in Sobibór, 2026). У туристичному вимірі Собібор є прикладом максимально делікатного використання спадщини, де пріоритетом є не масовий потік, а гідна інтерпретація, наукова достовірність і меморіальна етика. Саме тому такі об'єкти в Польщі не можуть розглядатися лише як "атракції": вони є просторами колективної пам'яті, історичного навчання та морального співпереживання, які формують фундамент європейської культури пам'яті та міжнародного діалогу про злочини тоталітаризму.

Особливого значення набуває й управління інтерпретацією цих місць. У випадку Аушвіца, Майданека і Собібора музейні інституції не просто зберігають об'єкти, а скеровують спосіб їхнього прочитання: через експозиції, екскурсійні маршрути, освітні центри, публікації, цифрові матеріали та протоколи поведінки для відвідувачів. Така модель дозволяє уникнути баналізації травми й перетворення пам'яті на сенсацію, а натомість формує відповідальне сприйняття історії як спільного європейського досвіду. Не випадково ці меморіальні простори стають також майданчиками міжнародної культурної дипломатії: через приїзд іноземних делегацій, молодіжні освітні обміни, спільні церемонії пам'яті та транскордонні маршрути вони транслюють універсальні цінності прав людини, антирасизму й недопущення повторення злочинів проти людяності (Verkhovetska & Kyrychenko, 2026). У такому розумінні туризм тут виконує не рекреаційну, а суспільно-політичну функцію — він стає формою етичної присутності, комеморації та міждержавного діалогу.

Щорічні меморіальні заходи на цих територіях додатково підсилюють їхню роль у публічній історії. Для Аушвіца особливе значення має 27 січня — дата визволення табору, яка одночасно є Міжнародним днем пам'яті жертв Голокосту; саме в цей день проводяться офіційні церемонії, зустрічі колишніх в'язнів, дипломатичні візити та освітні події (Henley, 2025). Подібна ритуалізація пам'яті робить колишні концтабори не лише музейними локаціями, а й діючими центрами міжнародної комеморації, де історія постійно актуалізується в сучасному моральному й політичному контексті. Таким чином, польські меморіальні простори Голокосту функціонують як важливий сегмент культурного туризму, у межах якого збереження спадщини, інтерпретація травми та культурна дипломатія взаємно підсилюють одне одного.

Таким чином, польський досвід актуалізації військово-історичної спадщини демонструє багаторівневу модель інтеграції мілітарного минулого у сферу міжнародного туризму, що поєднує ревіталізацію фортифікаційної архітектури, адаптивне використання колишніх військових територій, модернізацію музейної інфраструктури та етичну меморіалізацію просторів масового насильства. Важливо, що в польській практиці військово-історичний туризм перестає бути вузьким нішевим сегментом, орієнтованим виключно на шанувальників військової історії, а трансформується у комплексний інструмент регіонального розвитку, культурної дипломатії, історичної освіти та формування туристичної привабливості територій. Водночас польський кейс засвідчує, що ефективне використання складної спадщини можливе лише за

умови поєднання інституційної підтримки, багатоканального фінансування, сучасних інтерпретаційних практик та збереження балансу між комерціалізацією й меморіальною етикою.

Подібні процеси актуалізації військово-історичної спадщини відбувалися і в країнах Балтії — Литві, Латвії та Естонії, однак тут вони набули виразної соціокультурної та геополітичної специфіки, що суттєво відрізняє регіон від польської моделі туристичного освоєння мілітарного простору. Якщо в Польщі військово-історичний ландшафт значною мірою формувався навколо класичної європейської фортифікаційної архітектури різних епох і поступово інтегрувався в національний наратив боротьби за державність, то країни Балтії тривалий час функціонували як передова лінія геополітичного протистояння між Сходом і Заходом, зовнішній кордон Радянського Союзу та важливий елемент «Залізної завіси». Саме тому сучасна військово-історична спадщина Естонії, Латвії та Литви переважно пов'язана не з середньовічними чи ранньомодерними оборонними системами, а з драматичними подіями XX століття — світовими війнами, тоталітарними режимами, окупаціями, Холодною війною та боротьбою за відновлення незалежності.

Хронологічно й тематично балтійський військово-історичний наратив охоплює період від Першої світової війни та національно-визвольних змагань 1918–1920 років до трагедій Другої світової війни, радянської та нацистської окупацій, руху «лісових братів», Холодної війни й відновлення державної незалежності на початку 1990-х років. Така структура дозволяє представляти міжнародним відвідувачам не окремі епізоди минулого, а цілісну історію боротьби за свободу, де кожен об'єкт виступає частиною ширшого європейського наративу.

Масштабна мілітаризація балтійського узбережжя в період радянської окупації (1945–1991) суттєво трансформувала регіональний простір. Майже вся прибережна смуга від Таллінна до Клайпеди, включаючи великі острови Сааремаа та Хіюмаа, була інтегрована в систему прикордонного контролю СРСР і фактично перетворена на закриту військову зону. Доступ цивільного населення до значних територій суворо обмежувався, місцеві мешканці нерідко зазнавали примусового переселення, а цілі села та хутори ліквідовувалися або втрачали свої традиційні функції. Унаслідок цього виникла масштабна мережа військових об'єктів, що включала берегові артилерійські батареї, прикордонні застави, радіолокаційні станції, ракетні бази, аеродроми, підземні командні бункери та закриті гарнізонні містечка з повним комплексом соціальної інфраструктури.

Після відновлення незалежності та виведення російських військ у першій половині 1990-х років (Литва — 1993 р., Латвія та Естонія — 1994 р.) держави Балтії отримали у спадок масштабний комплекс військової інфраструктури, що потребував не лише фізичної ревіталізації, а й глибокого концептуального переосмислення. Значна частина об'єктів була пошкоджена або навмисно зруйнована під час евакуації військ, інші — занепали чи були частково розграбовані. У цих умовах перед новими урядами постало стратегічне завдання: перетворити матеріальні символи окупаційного минулого на

інструменти історичної пам’яті, громадянської освіти та соціально-економічного розвитку територій. Саме цей процес став фундаментом для формування особливої балтійської моделі військово-історичного туризму, що ґрунтується не на демонстрації ізольованих об’єктів, а на комплексній інтерпретації історичного досвіду XX століття.

Ключовою рисою цієї моделі стала інтеграція так званої «важкої» (difficult heritage) або дисонуючої спадщини в сучасну індустрію міжнародного туризму. Колишні місця репресій, мілітарного контролю, примусової ізоляції та політичного насильства поступово переосмислювалися як простори історичної рефлексії, суспільного діалогу та гуманітарної освіти. При цьому акцент зміщувався з демонстрації військової могутності на осмислення людської ціни окупації, депортацій, обмеження свобод і повсякденного життя в умовах тоталітарного режиму.

Особливість балтійської військово-історичної спадщини полягає також у її подвійній природі, яку детально дослідили естонські науковці у межах концепції Green Belt. Дослідники пропонують поділ мілітарного ландшафту на «коричневу» та «зелену» спадщину, що відображає суперечливі наслідки багаторічної мілітаризації регіону (Järv et al., 2013). До «коричневої» спадщини належать безпосередньо матеріальні об’єкти військового походження — залізобетонні бункери, ангари, пускові шахти, радіолокаційні станції, підземні командні пункти, склади пального й боєприпасів, залишки інженерних споруд, колючий дріт і спостережні вежі. Після виведення військ значна частина цих об’єктів перебувала в аварійному стані, вимагала дороговартісної екологічної санації (ліквідації токсичних речовин, очищення територій, знешкодження небезпечних матеріалів) та адаптації до безпечного використання в туристичних цілях. Натомість «зелена» спадщина стала парадоксальним позитивним наслідком радянської мілітаризації. Багаторічний прикордонний режим, обмеження господарської діяльності та заборона цивільного доступу до значних прибережних територій сприяли збереженню унікальних природних комплексів — дюн, заболочених луків, прибережних лісів і середовищ існування рідкісних видів флори та фауни. У результаті колишні військові зони перетворилися на цінний ресурс для розвитку екологічного та пізнавального туризму, де відвідувачі можуть одночасно знайомитися з військово-історичними пам’ятками та природними ландшафтами, що сформувалися в умовах багаторічної ізоляції .

Саме поєднання цих двох вимірів — травматичної історичної пам’яті та збереженого природного середовища — стало основою сучасної туристичної політики країн Балтії. Публічне управління та маркетинг у туристичній сфері поступово трансформували колишні військові простори із символів окупації на інструменти національної комеморації, патріотичного виховання та міжнародно конкурентоспроможні туристичні продукти. Ключовим принципом такої трансформації стала етична інтерпретація: відмова від романтизації радянського мілітаризму на користь осмислення людських трагедій, досвіду опору, екологічних наслідків мілітаризації та історичного контексту функціонування військових об’єктів.

Особливої актуальності цей підхід набув у XXI столітті в умовах трансформації міжнародного туристичного ринку. Після пандемії COVID-19, а згодом і повномасштабної війни Росії проти України, країни Балтії зіткнулися зі скороченням традиційних східних туристичних потоків і необхідністю диверсифікації власного туристичного продукту. У відповідь державні інституції, зокрема литовська агенція Keliauk Lietuvoje, активізували розвиток моделей туризму, що поєднують культурно-пізнавальні, природні та активні практики з локальними історичними наративами (VšĮ „Keliauk Lietuvoje“, 2024). У цьому контексті військово-історична спадщина виявилася особливо цінним ресурсом, оскільки дозволяє інтегрувати меморіальний, освітній та екологічний компоненти в єдиний комплексний туристичний продукт.

Сформована в країнах Балтії модель переосмислення військово-історичної спадщини потребувала не лише концептуального осмислення, а й ефективних механізмів практичної реалізації. З огляду на масштабність мілітарного ландшафту та його транскордонний характер, ключового значення набуло міждержавне співробітництво, спрямоване на інтеграцію розрізнених об’єктів у цілісну систему культурного й туристичного освоєння.

Важливим інституційним механізмом реалізації цієї стратегії став транскордонний проєкт Military Heritage та його продовження Military Heritage II, який перетворився на один із найуспішніших прикладів міждержавної кооперації у сфері військово-історичного туризму в Європі. Ініційований у 2020 році як спільний латвійсько-естонський проєкт, згодом він охопив і Литву, сформувавши цілісну транскордонну мережу об’єктів військової спадщини — від північної Естонії до південних районів Литви. Його головна мета полягає не лише в інвентаризації мілітарних ресурсів, а й у створенні єдиної платформи територіального брендингу, стимулюванні міжнародного туристичного попиту та економічному пожвавленні периферійних регіонів, що тривалий час залишалися поза основними туристичними потоками. Практична реалізація проєкту «Military Heritage» ґрунтується на застосуванні сучасної кластерної моделі управління ресурсами спадщини, яка поєднує фізичні об’єкти з багатомовною інтерпретацією, цифровими інструментами популяризації, маркетинговими рішеннями та розвиненою сервісною інфраструктурою (Podpisnov, 2025).

Центральним елементом цієї системи виступає єдиний офіційний інформаційний портал проєкту, що функціонує як інтерактивна цифрова платформа, інтегруючи сотні різнопланових локацій у трьох країнах Балтії. До мережі входять державні та приватні музеї, зокрема Естонський морський музей у Леннусадам і Музей окупації Латвії у Ризі, автентичні берегові фортифікації, колишні в’язниці КДБ, партизанські бункери, меморіальні місця та експозиції важкої військової техніки. На відміну від традиційних музейних каталогів, платформа пропонує відвідувачам не лише довідкову інформацію, а комплексну систему історичної інтерпретації, насичену спогадами очевидців, щоденниковими матеріалами, архівними фотографіями, тематичними аудіогідами та інтерактивними маршрутами. Для зручності мандрівників розроблено десятки готових багатоденних транскордонних маршрутів,

диференційованих за способом пересування — від автомобільних до пішохідних і велосипедних екостежок. Водночас цифрова система інтегрує сервісний складник, надаючи інформацію про місцеві готелі, гастрономічні заклади, послуги гідів і календар подієвих програм, зокрема історичних реконструкцій та меморіальних заходів (*Military Heritage Tourism*, 2026).

Практичне втілення балтійської моделі ревіталізації військово-історичної спадщини найбільш наочно простежується через конкретні кейси адаптації колишніх мілітарних об’єктів до потреб сучасного туризму. Еталоном інноваційного підходу до ревіталізації великих об'єктів мілітарної архітектури у Північній Європі став досвід Естонії, зокрема діяльність Фонду Естонського морського музею з модернізації комплексу Леннусадам (Льотна гавань) у Таллінні. Центральною спорудою комплексу є унікальні залізобетонні ангари для гідролітаків, зведені у 1916–1917 роках (ще за часів Російської імперії, але в період Першої світової війни) за проектом данської фірми «Крістіані та Нільсен». Ангари мають безпрецедентну для свого часу конструкцію — тонкостінний залізобетонний безрамний склепінчастий дах, що нагадує перевернутий корабельний корпус. Відповідно до офіційного фінансового та операційного звіту Фонду Естонського морського музею, масштабний проект регенерації простору (інвестиції з боку Європейського фонду регіонального розвитку, держави та міста Таллінн склали десятки мільйонів євро) перетворив занедбану військову базу (до 1991 року тут базувалися радянські гідролітаки, а після виведення військ комплекс пустував і руйнувався) на один із найбільш відвідуваних музейних комплексів Європи, який щорічно генерує стабільні фінансові надходження до бюджету громади (понад 200 000 відвідувачів на рік) (Sihtasutus Eesti Meremuuseum, 2025).

Специфіку ревіталізації та туристичного освоєння недовикористаної прибережної мілітарної спадщини Латвії детально висвітлено у дослідженнях латвійських науковців, зокрема Л. Гулбе, яка аналізує механізми адаптації колишніх військових територій до потреб сучасної туристичної економіки. На прикладі колишнього закритого військово-морського містечка Кароста. Кейс Карости є унікальним для міжнародної практики військово-історичного туризму. У радянський період це було повністю закрите військове містечко з населенням до 20 тисяч осіб, де базувалися кораблі Балтійського флоту, підводні човни та навчальний загін військових водолазів. Після виведення російських військ територія опинилася в стані глибокої соціально-економічної депресії: значна частина інфраструктури була зруйнована або занепала, а від колишньої військової величі збереглися переважно Морський собор Святого Миколая, будівля гауптвахти, залишки фортифікацій, маяки та пірси. Відповіддю на кризу стала стратегія радикальної туристичної трансформації простору, заснована на концепції імерсивного або «досвідного» туризму. Замість традиційного музейного формату місцеві менеджери зробили ставку на театралізовану інтеракцію та емоційне занурення відвідувачів в атмосферу колишнього військового режиму. У будівлі гауптвахти туристам пропонують не лише екскурсії, а й участь у спеціальних програмах із моделюванням військової дисципліни — шикуванням, перевіркою документів та виконанням команд.

Відвідувачі також можуть залишитися на ніч в автентичних тюремних камерах або взяти участь у військово-спортивних квестах на території берегових фортів. Попри неоднозначне сприйняття подібної комерціалізації простору пам'яті та критику щодо потенційної «розважалізації» травматичного минулого, саме ця модель дозволила перетворити депресивну периферійну територію на міжнародно впізнаваний туристичний бренд, який щорічно приваблює тисячі відвідувачів із країн Західної Європи та Скандинавії (Gulbe, 2012).

На відміну від Латвії, де акцент значною мірою робиться на ревіталізації колишніх військових містечок і прибережної оборонної інфраструктури, у Литві центральним напрямом розвитку військово-історичного туризму стала актуалізація об'єктів, пов'язаних із ядерним протистоянням періоду Холодної війни. Найбільш репрезентативним прикладом є Музей Холодної війни, створений у колишньому радянському підземному комплексі шахтних пускових установок балістичних ракет Р-12 «Двина» (SS-4 Sandal за класифікацією НАТО), розташованому поблизу Плунге в межах Жемайтійського національного парку. Комплекс був споруджений на початку 1960-х років у контексті глобального ядерного протистояння між СРСР і США та складався з чотирьох підземних шахт глибиною близько 27 метрів, командного центру, систем вентиляції та резервуарів для пального. Ракети могли оснащуватися ядерними боєголовками потужністю до однієї мегатонни й були орієнтовані на потенційні цілі в Західній Європі. Після виведення військ у 1993 році об'єкт тривалий час залишався занедбаним, однак згодом був інтегрований до державної стратегії розвитку пізнавального туризму. Завдяки масштабній програмі конверсії вдалося забезпечити безпечне функціонування підземної інфраструктури, відновити командні приміщення та створити сучасну мультимедійну експозицію, присвячену логіці ядерного стримування та загрозам Карибської кризи 1962 року. Сьогодні музей у Плунге є одним із найвідоміших об'єктів військово-історичного туризму Литви, який щороку відвідують десятки тисяч туристів, зокрема шкільні групи та іноземні мандрівники (Rasmussen, 2010).

Таким чином, литовський кейс демонструє, як навіть найбільш загрозливі символи епохи ядерного протистояння можуть бути переосмислені як простори історичної освіти, критичної рефлексії та міжнародного культурного діалогу.

Розглянуті приклади ревіталізації військових об'єктів у Литві, Латвії та Естонії свідчать про те, що балтійська модель мілітарного туризму виходить далеко за межі суто економічної функції або механічного збереження військової інфраструктури. Її визначальною рисою є виразний гуманістичний та соціокультурний вимір, у межах якого колишні простори мілітаризації переосмислюються як інструменти історичної пам'яті, громадянської освіти та суспільного діалогу.

У сучасних академічних дискусіях щодо «темного туризму» (dark tourism) та управління складною спадщиною (difficult heritage), зокрема в дослідженнях естонських і латвійських науковців, наголошується, що спосіб презентації історичного матеріалу безпосередньо впливає на його сприйняття відвідувачами (McKenzie, 2023). Саме тому країни Балтії свідомо відмовилися

від романтизації чи героїзації мілітаризму, змістивши акцент із демонстрації військової могутності на людський вимір історії — повсякденне життя в умовах окупації, долі депортованих, досвід політичних репресій, а також практики мирного й збройного опору тоталітарним режимам.

Завдяки поєднанню автентичних локацій, інтерактивних технологій та мультисенсорних практик інтерпретації мілітарний туризм у країнах Балтії виконує важливу суспільну функцію, сприяючи формуванню критичного осмислення минулого та збереженню колективної пам'яті. Водночас він стає інструментом конструювання спільного європейського історичного простору, заснованого на повазі до різних національних досвідів, усвідомленні наслідків тоталітаризму та утвердженні цінностей демократії, міжкультурного діалогу й міжнародної співпраці.

Таким чином, балтійський кейс демонструє приклад комплексної моделі управління військово-історичною спадщиною, у якій успішно поєднуються ревіталізація занедбаних мілітарних територій, етична інтерпретація складного минулого та створення конкурентоспроможного туристичного продукту. Саме це дозволяє розглядати проєкт Military Heritage як одну з найбільш показових моделей для країн Центральної та Східної Європи, що прагнуть інтегрувати складні простори пам'яті у сучасний культурний та туристичний контекст..

Порівняльний аналіз моделей актуалізації військово-історичної спадщини в Польщі та країнах Балтії дозволяє виокремити низку спільних тенденцій, попри відмінності в історичних наративах, типах мілітарного ландшафту та підходах до інтерпретації складного минулого.

Передусім обидва регіони демонструють прагнення до переосмислення наслідків тривалої військової присутності радянського періоду через механізми ревіталізації, меморіалізації та інтеграції колишніх військових територій у сучасний культурно-туристичний простір. У цьому контексті важливу роль відіграли процеси європейської інтеграції, які забезпечили доступ до міжнародних фінансових інструментів підтримки, насамперед фондів Європейського Союзу, зокрема програм Interreg та Європейського фонду регіонального розвитку. Водночас значний вплив мали інструменти просторового планування та міжрегіонального співробітництва в басейні Балтійського моря, зокрема стратегічні ініціативи VASAB та макрорегіональні підходи ЄС.

Другою важливою спільною рисою стала масштабна інвентаризація військово-історичних ресурсів, яка сформувала основу для подальших управлінських рішень. У Польщі систематизовано близько 16 тисяч об'єктів військової спадщини різних історичних періодів, тоді як у країнах Балтії проведено каталогізацію тисяч об'єктів, пов'язаних насамперед із подіями XX століття та радянською військовою інфраструктурою. Саме створення комплексних реєстрів дозволило визначити пріоритети ревіталізації, розробити туристичні маршрути та інтегрувати окремі локації у ширші регіональні продукти.

Спільним для обох моделей є також диверсифікований підхід до фінансування, що передбачає поєднання державних і муніципальних ресурсів із

грантовою підтримкою Європейського Союзу, приватними інвестиціями, партнерськими механізмами та, в окремих випадках, інструментами громадського фінансування. Така багатоканальна система забезпечує більшу фінансову стійкість проєктів ревіталізації та дозволяє уникати критичної залежності від одного джерела ресурсів.

Крім того, і польський, і балтійський підходи дедалі більше орієнтуються на принципи сталого розвитку туризму, що передбачають збереження автентичності військових об'єктів, мінімізацію екологічного навантаження, інтеграцію природних компонентів у туристичний продукт та активне залучення місцевих громад до процесів управління спадщиною. Особливого значення це набуває в умовах ревіталізації колишніх військових територій, які нерідко розташовані в екологічно чутливих або соціально вразливих регіонах.

Попри наявність окреслених спільних тенденцій, польська та балтійська моделі актуалізації військово-історичної спадщини демонструють і суттєві відмінності, зумовлені специфікою історичного досвіду, характером мілітарного ландшафту, інституційними підходами до управління спадщиною та особливостями формування туристичного продукту. Якщо польський підхід значною мірою ґрунтується на багатовіковій фортифікаційній традиції та адаптивному використанні оборонних комплексів різних історичних епох, то країни Балтії акцентують увагу на меморіалізації травматичного досвіду XX століття, інтерпретації радянської військової присутності та розвитку транскордонних моделей культурного туризму.

Для систематизації ключових подібностей і відмінностей доцільно здійснити порівняння за основними критеріями, що визначають особливості функціонування військово-історичних дестинацій у двох регіонах (Таблиця 1).

Таблиця 1. Порівняльний аналіз моделей використання військово-історичної спадщини в міжнародному туризмі Польщі та країн Балтії

КРИТЕРІЙ	ПОЛЬЩА	КРАЇНИ БАЛТІЇ
Історико-географічна основа	Висока концентрація фортифікаційних систем і військових об'єктів, сформованих унаслідок перебування території на перехресті імперських інтересів, численних воєн і змін державних кордонів у Центрально-Східній Європі	Формування військово-історичної спадщини пов'язане з досвідом радянської та нацистської окупацій, прикордонною мілітаризацією Балтійського узбережжя та боротьбою за відновлення державної незалежності
Провідні історичні періоди формування спадщини	Фортифікаційна спадщина різних епох: від ранньомодерного часу до об'єктів Першої та Другої світових воєн і періоду Холодної війни	Перша світова війна, національно-визвольні змагання 1918–20 рр., Друга світова війна, радянська та нацистська окупації, Холодна війна, відновлення

		незалежності у 1990-91 рр.
Домінуючі типи військово-історичних об'єктів	Фортеці, оборонні лінії, бастіонні комплекси, укріплення, військово-інженерні споруди, музеї військової історії	Берегові батареї, доти, радіолокаційні станції, ракетні бази, підземні бункери, військові містечка, місця пам'яті та музеї окупацій
Модель туристичного освоєння спадщини	Ревіталізація фортифікаційних комплексів, музеєфікація, адаптивне використання військових об'єктів і розвиток тематичних маршрутів військово-історичного туризму	Транскордонна кластерна модель, що базується на цифровій інтеграції ресурсів, спільному брендингу, тематичних маршрутах і розвитку сервісної інфраструктури
Підхід до інтерпретації військової спадщини	Поєднання принципів збереження культурної спадщини, адаптивного використання та туристичної популяризації військових об'єктів	Акцент на меморіалізації, інтерпретації «важкої» спадщини (*difficult heritage*), темному туризмі та формуванні спільної європейської історичної пам'яті
Комунікативний акцент у туристичному продукті	Поєднання архітектурної унікальності, історичної автентичності та інтерпретаційної привабливості об'єктів	Людські історії, досвід окупації, депортацій, опору та інтерактивна емоційна інтерпретація історичного досвіду
Фінансово-управлінська модель розвитку	Комбіноване фінансування: державний і місцевий бюджети, гранти ЄС, приватні інвестиції та механізми партнерства	Значна роль транскордонних програм ЄС (*Interreg*, ERDF), державної підтримки, міждержавної координації та цифрових платформ управління
Орієнтація на принципи сталого туризму	Ревіталізація військових об'єктів, збереження автентичності та залучення місцевих громад до туристичного розвитку	Інтеграція колишніх військових територій до *Baltic Green Belt*, поєднання природної й мілітарної спадщини
Роль у розвитку міжнародного туризму	Формування масштабного й різноманітного військово-історичного туристичного продукту, привабливого завдяки високій концентрації об'єктів і географічному положенню	Формування спеціалізованого міжнародного туристичного продукту, заснованого на автентичності, меморіалізації, транскордонній взаємодії та інтерпретації складної історичної спадщини

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що військово-історична спадщина у Польщі та країнах Балтії перетворилася на важливий чинник розвитку міжнародного туризму, однак механізми її актуалізації суттєво відрізняються залежно від історичного контексту, характеру ресурсної бази та моделей управління спадщиною.

Польський досвід демонструє переважання фортифікаційної та музейної моделі, в межах якої ключову роль відіграють масштабні оборонні комплекси, замкова архітектура, ревіталізація військових містечок і модернізовані інтерактивні музеї, що інтегруються у міжнародні культурно-пізнавальні маршрути. Натомість у країнах Балтії домінує меморіально-транскордонна модель, зосереджена на осмисленні складної спадщини окупацій, радянської мілітаризації та Холодної війни, де особливого значення набувають концепції difficult heritage, dark tourism та інтеграція природних і військових ландшафтів у єдині туристичні продукти. Попри ці відмінності, спільною характеристикою обох регіонів є усвідомлення того, що сама по собі військово-історична спадщина не гарантує туристичної привабливості: її перетворення на конкурентоспроможний міжнародний туристичний ресурс можливе лише за умов ефективного інституційного управління, диверсифікованого фінансування, сучасної інтерпретації історичного матеріалу, розвитку інфраструктури та активного залучення місцевих громад.

Таким чином, військово-історична спадщина в Польщі та країнах Балтії постає не лише як елемент культурної пам’яті чи матеріальний залишок воєнного минулого, а як багатофункціональний інструмент територіального розвитку, культурної дипломатії, історичної освіти та формування міжнародної туристичної привабливості регіону.

REFERENCES

Anipko, N. P. (2012). Serednovichni zamky Polshchi ta yikh vykorystannia v turystychnii industrii [Medieval castles of Poland and their use in the tourism industry]. In *Zamkovyi turyzm Ternopilskoi oblasti: problemy ta perspektyvy rozvytku: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 132–136). TNPU im. V. Hnatiuka.

Auschwitz-Birkenau State Museum. (2026). *Auschwitz-Birkenau*. https://www.auschwitz.org/en/.

Bończak, B. (2013). The Battle of Łódź 1914: A chance to develop military heritage tourism in the metropolitan tourism region of Łódź. *Tourism, 23*(1), 17–26. https://doi.org/10.2478/tour-2013-0002.

Chylińska, D. & Musiaka, Ł. (2020). Military museums in Poland - between the past and the future. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, *8*(3), с. 5–39. https://doi.org/10.46284/mkd.2020.8.3.1.

Clarke, D., & Duber, P. (2018). Polish cultural diplomacy and historical memory: The case of the Museum of the Second World War in Gdańsk. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, *31*(4), 365–376. https://doi.org/10.1007/s10767-018-9294-x
Cynarski, W. J. (2012). Castles as the heritage of Polish fortification art and as a tourist attraction. Ido Movement for Culture. *Journal of Martial Arts Anthropology*, *12*(4), 44–55.
Giętkowski, M., Karpus, Z., & Rezmer, W. (2004). *Twierdza Toruń* [The Toruń Fortress]. Dom Wydawniczy Duet.
Gulbe, L. (2012). *Underutilized military heritage sites at the west coast of Latvia: Feasibility study for creating a new tourism attraction* [Master's thesis, University of Akureyri]. University Centre of the Westfjords.
Henley, J. (2025, January 27). *Among monarchs and presidents, focus of Auschwitz anniversary is on 50 survivors*. The Guardian. https://www.theguardian.com/world/2025/jan/27/among-monarchs-and-presidents-focus-of-auschwitz-anniversary-is-on-50-survivors
Järv, H., Raukas, A., Sepp, K., Raet, J., & Ward, R. D. (2013). Soviet military heritage: brown and green - recovery and enhancement. *Structural Studies, Repairs and Maintenance of Heritage Architecture XIII*, *134*, 579–590. https://doi.org/10.2495/STR13048F1
Jędrysiak, T., & Mikos von Rohrscheidt, A. (2011). *Militarna turystyka kulturowa*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
Kociszewski, P. (2018). Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej. Pytanie 76. Turystyka militarna: zagospodarowanie zasobów i funkcja turystyczna w zarządzaniu obiektami [Gniezno Forum of Cultural Tourism Experts. Question 76. Military tourism: resource development and tourist function in facility management]. *Turystyka Kulturowa*, (1), 273–293.
Korotenko, O. (2023, November 17). *Shchoby pamiat bula terapevtychnoiu, vona maie torkatysia bolisnykh tochok: Dyrektor muzeiu Aushvits-Birkenau pro memorializatsiiu viiny* [In order for memory to be therapeutic, it must touch painful points: Director of the Auschwitz-Birkenau Museum on the memorialization of war]. Memorial.ua. https://memorial.ua/articles/dosvid-pamiati/shchoby-pamiat-bula-terapevtychnoiu-vona-maie-torkatysia-bolisnyh-tochok-dyrektor-muzeiu-aushvits-birkenau-pro-memorializatsiiu-viiny
Krempa, A., Wolnik, M., Zawilińska, M., & Waszczyszyn, E. (2017). Ochrona historycznej architektury obronnej w stanie ruiny [The protection of historical defensive architecture in ruin]. *Przestrzeń Urbanistyczna i Architektoniczna*, (1), 211–222. https://doi.org/10.4467/00000000PUA.17.018.7136
Kucharczak, F. (2023, lipiec 24). *Koszarowiec twierdzy Modlin to najdłuższy budynek Europy, a może i świata* [The barracks of the Modlin fortress is the longest building in Europe, and maybe even in the world]. Gość Niedzielny. https://www.gosc.pl/doc/8398805.Koszarowiec-twierdzy-Modlin-to-najdluzszy-budynek-Europy-a-moze
Kwiatkowski, C. A. & Maziarz, P. (2016). Viiskovi obiekty yak turystychni atraktsii na prykladi fortetsi Zamosts [Military facilities as tourists attractions on the example

of fortress in Zamosc]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universitetu. Seriia: Ekonomichni nauky* [Bulletin of Chernihiv State Technological University. Series: Economic Sciences], (2), 191–197.
Linia Środkowej Odry [Middle Oder Line]. (2026, June 14). In *Wikipedia*. https://pl.wikipedia.org/wiki/Linia_%C5%9Arodkowej_Odry
McKenzie, B. (2023). Dark tourism in Estonia: Is the medium still the message? *Proceedings of the European Marketing Academy*, *52*(112327).
Military Heritage Tourism, Lithuania, Latvia, Estonia, 1914-1991. *Military Heritage Tourism, Lithuania, Latvia, Estonia, 1914-1991.* URL: https://militaryheritagetourism.info/en (date of access: 13.06.2026).
Museum and Memorial in Sobibór. (2026). *Museum and Memorial in Sobibór*. https://www.sobibor-memorial.eu/en
Muzeum Powstania Warszawskiego. (2024, styczeń 10). *2024 w Muzeum Powstania Warszawskiego* [2024 in the Warsaw Rising Museum]. Muzeum Powstania Warszawskiego. https://www.1944.pl/artykul/2024-w-muzeum-powstania-warszawskiego,5588.html
Poczta, J. (2010). Turystyka militarna jako przejaw nowej formy aktywności turystycznej w Polsce [Military tourism as a manifestation of a new form of tourism activity in Poland]. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki*, (13), 79–90.
Podpisnov, D. S. (2025). Rehionalna spivpratsia z metoiu rozvytku viiskovoho turyzmu: keis "Military Heritage" [Regional cooperation for the development of military tourism: The case of "Military Heritage"]. In *Tezy dopovidei II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Vyklyky dlia turystychnoho biznesu v Ukraini: yevropeiska praktyka"* (pp. 69–70). Rastr-7.
Polska Organizacja Turystyczna. (n.d.). *Europejskie Centrum Solidarności* [European Solidarity Centre]. Turystyczna Szkoła. https://turystycznaszkola.gov.pl/materialy/europejskie-centrum-solidarnosci-2
Rasmussen, J. B. (2010). *Traces of the Cold War period: The countries around the Baltic Sea. Travel guide.* Nordic Council of Ministers. https://doi.org/10.6027/tn2010-574
Sihtasutus Eesti Meremuuseum. (2025). *Majandusaasta aruanne 2024* [Annual financial report 2024]. https://www.meremuuseum.ee
Smyrnov, I. H., & Oboznyi, V. V. (2013). Nekropoli Pershoi svitovoi viiny u Polshchi: turyzm, istoriia, lohistyka [Cemeteries of World War I in Poland: tourism, history, logistics]. *Chasopys kartohrafii* [Journal of Cartography], (7), 184–198.
Stach, E. (2018). Aktualne wykorzystanie obiektów i miejsc militarnych w Polsce w aspekcie militarnej turystyki kulturowej [The current use of military facilities and sites in Poland in the aspect of military cultural tourism]. In *Fortyfikacje nowożytne w Polsce* (pp. 215–225).
State Museum at Majdanek. (n.d.). *The State Museum at Majdanek*. https://www.majdanek.eu/en
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia "Pro Carpathia". (n.d.). *Istoriia fortetsi Peremyshl* [History of the Przemysl Fortress]. Turystyczny Portal

Pogranicza. https://pogranicze.turystyka.pl/geschichte-der-festung-przemysl,7.html?sLang=ua
Śliwa A. (2025, March 20). *Zanurzony w historii. Tajemnice jedynego w Polsce, muzealnego okrętu podwodnego* [Steeped in history. The secrets of Poland's only museum submarine]. Gość Niedzielny. https://www.gosc.pl/doc/9181545.Zanurzony-w-historii-Tajemnice-jedynego-w-Polsce-muzealnego
Tunbridge, J. E., & Ashworth, G. J. (1996). *Dissonant heritage: The management of the past as a resource in conflict*. John Wiley & Sons.
Verkhovetska, A., & Kyrychenko, Yu. (2026, January 27). *Yak u Polshchi zberihaiut pamiat pro Holokost* [How memory of the Holocaust is preserved in Poland]. Nasz Wybir. https://naszwybir.pl/shoa/
VšĮ „Keliauk Lietuvoje". (2024). *Turizmo sektoriaus apžvalga* [Tourism sector overview]. VšĮ „Keliauk Lietuvoje". https://lithuania.travel/lt
Zienkiewicz, A., & Podciborski, T. (2019). Ocena atrakcyjności i dostępności zabytkowych obiektów militarnych wykorzystywanych dla potrzeb turystyki [The assessment of attractiveness and accessibility of historic military facilities utilized for the needs of tourism]. *Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum*, *18*(3), 335–343. https://doi.org/10.31648/aspal.4186
Zienkiewicz, A., Podciborski, T., & Kaźmierczak, R. (2021). Increased Interest in Military Tourism on Selected Examples from the Area of Northern and Northeastern Poland. *Communications - Scientific Letters of the University of Zilina*, *23*(4), G38-50. https://doi.org/10.26552/com.C.2021.4.G38-G50

ABSTRACTS

Section 1. Historical aspects, evolution, and modern transformations of key destinations

***Vadym Orekhovskyi*. Tourism in the Ancient World: Features of Development in Ancient Greece and Rome**. The aim of the study is a comprehensive analysis of the development of travel and early forms of tourism in Ancient Greece and the Roman Empire. It reveals the main conditions of travel in the ancient world: the condition of roads, means of transport, the features of sea travel, as well as the risks associated with robbery and piracy. Considerable attention is paid to the social aspects of travel, in particular the institutios of hospitality and the formation of the first elements of tourism infrastructure. The author examines in detail different types of travel: religious, sports, health, educational, trade. It is shown that such travel was an important component of the cultural, economic and religious life of ancient societies. The emergence of elements of tourist culture - souvenirs, graffiti, guide services and the emergence of specialized travel routes - is highlighted. In general, the study demonstrates that in the ancient world there were already numerous features inherent in modern tourism.

***Vasylchuk Volodymyr*. Historical aspects of the evolution of tourism in Germany.** The section explores the genesis, evolution, and current state of the tourism sector and the hotel industry in Germany in the context of world civilization development and globalization processes. The transition from spontaneous travel to organized tourism under the influence of industrialization and the expansion of railway and shipping transport is examined. The evolution of theoretical approaches to tourism studies (ranging from early German-language concepts of Fremdenverkehr to modern interdisciplinary research) is analyzed. Special attention is paid to the philosophical and anthropological aspects of travel through the concept of Homo viator, as well as the role of sacred texts and pilgrimage in the historical development of journeys.
The stages of the formation of the hospitality industry are highlighted—from ancient and medieval roadside taverns and monastic shelters to luxury grand hotels and modern hotel chains. The regional specifics of tourism development in the federal states of Germany are investigated, focusing on the role of the exhibition business, gastronomic and wine tourism (features of German winemaking and traditional festivals such as Oktoberfest), as well as health, wellness, and sanatorium-resort potential. A statistical and economic analysis of the relationship between regional GDP and tourism development indicators is carried out. The activities of leading

industry associations and the state policy supporting and regulating the tourism sector at the present stage are characterized.

***Tsypko Victoria*. Cruise Tourism in the Context of Global Transformations and Challenges: The UAE Experience**. This section of the monograph highlights the theoretical and methodological foundations and current development trends of cruise tourism as a highly dynamic element of the global hospitality industry. The evolution of water journeys, the specifics of cruise product classification, as well as key organizational, legal, and marketing aspects of marine and river tourism operations are examined. Special attention is focused on analyzing the infrastructure potential, route geography, and consumer behavior patterns on a global scale.

Using the United Arab Emirates as a case study, the prospects of transforming the region into a leading global cruise hub are comprehensively analyzed. The role of key port terminals (Dubai, Abu Dhabi, and Sharjah) and the Cruise Arabia regional alliance in developing multimodal logistics and the «Fly-Cruise» system is determined. The socio-economic impact of the industry, the influence of seasonality, and environmental safety challenges are assessed, alongside outlining strategic directions for the sustainable development of cruise tourism taking into account modern trends in decarbonization and digitalization.

***Borysova Oksana.* Sightseeing Objects in the Area Studies of France**. The monograph examines the theoretical and practical aspects of studying France's excursion sites within the context of country studies and the development of excursion tourism. Particular attention is devoted to the historical-cultural, sacred, and memorial dimensions of the country’s tourism space, which allows for revealing the multifaceted nature of its national heritage, the specifics of cultural memory formation, and the significance of material and immaterial values in preserving historical identity. Within the framework of the research, necropolis excursion sites are considered as sources of historical information and components of the cultural landscape, along with France's sacred natural and cultural heritage as an important resource for educational tourism.

A special place is occupied by the study of memorial locations associated with the life and activities of prominent representatives of Ukraine, which contributes to deepening the understanding of Ukrainian-French cultural interrelations and actualizes the potential of such sites in the development of thematic excursion routes aimed at fostering international cultural dialogue.

Section 2. Economic impact, specialized types, and regional specificities

Shcherbakova Nadiia. **The Impact of International and Domestic Tourism on the US Economy**. This work examines the impact of international and domestic tourism on the economy of the United States of America. It analyses trends in tourist flows, expenditure, value added and employment, and identifies the role of tourism in the development of transport infrastructure, the hotel and restaurant sector, the retail trade and the entertainment industry. The paper examines the characteristics of the recovery of tourism following the COVID-19 pandemic, current trends in international and domestic tourism demand, as well as the main challenges and prospects for the development of the US tourism industry. It substantiates the cross-sectoral nature of tourism and its significance for economic growth, job creation and regional development.

Lavrynovych Olena. **Theoretical Foundations and Dimensions of Inclusive Tourism Implementation: The Spanish Experience**. The study provides a comprehensive theoretical and methodological examination of inclusive tourism as an integral component of the contemporary socially oriented development of the tourism sector. It analyzes the evolution of conceptual foundations of accessibility in tourism—ranging from socio-compensatory models and the «tourism for all» concept to modern universal approaches and the barrier-free paradigm, which is of particular relevance to Ukraine in the context of postwar recovery. The multifunctional nature of inclusive tourism is revealed, combining recreational, rehabilitation, and sociocultural functions, while ensuring the integration of universal design principles across all stages of tourism product creation. The core dimensions of inclusive tourism implementation—state-regulatory, infrastructural, organizational-managerial, sociocultural, and personal—are identified and characterized, forming a holistic analytical model for ensuring an accessible and barrier-free environment. Based on the generalization of international experience (specifically Spanish practices) and domestic realities, the study substantiates pathways for developing an inclusive tourism ecosystem that harmonizes public policy, digital technologies, transport infrastructure, and professional ethics to guarantee equal opportunities, mobility, and respect for human dignity.

Gedin Maksim. **Features of the Development of Cultural and Educational Tourism in China and Ukraine**. This paper examines the distinctive nature and uniqueness of the development of cultural and educational tourism in China and Ukraine. It analyses its key destinations and main trends, which characterise the significance and essence of this category. It has been established that, in addition to

its informational nature, this type of tourism is also cognitive, educational and elitist in character, promoting and explaining cultural ideas aimed at satisfying consumer needs through the use of tourism products. It has been established that both countries possess exceptionally rich resources; however, their tourism potential, infrastructure and management strategies differ significantly. The key factors for the successful development of cultural and educational tourism in China have been analysed, in particular government policy, strategic planning, infrastructure projects and the active digitalisation of the cultural sector. A comparative analysis has been carried out between the Chinese experience and the opportunities for Ukraine, where historical, cultural and religious tourism holds significant potential. The prospects for implementing China's best practices to develop Ukrainian cultural and educational tourism have been identified. Historical parallels and opportunities for the development of religious tourism in China and Ukraine have been established, using the example of the potential for organising pilgrimage tours within the framework of Buddhism, Taoism and the educational and cultural practices of Confucianism.

Ivasyshyna Nataliia. **Current State and Prospects for Tourism Development in Brazil**. The study examines the current state and development prospects of tourism in Brazil in the context of international tourism and the global services market. It considers the economic, social, and integration functions of international tourism and identifies the key factors influencing its development, including economic conditions, infrastructure, political stability, and security. Particular attention is paid to Brazil's significant tourism potential, based on its natural resources, cultural heritage, and opportunities for developing various types of tourism, including beach, ecotourism, cultural, educational, and event tourism. The study identifies the main challenges facing Brazil's tourism industry, such as security concerns, uneven infrastructure development, socioeconomic disparities, and environmental issues. A comparative analysis of Brazil, Mexico, and Spain highlights Brazil's relative disadvantages in tourism infrastructure and the scale of international tourist flows, while also demonstrating its considerable potential for future growth. The results of PEST and SWOT analyses confirm that effective government policies and investment support can contribute to strengthening Brazil's position in the global tourism market. The study concludes that international tourism is an important driver of economic development and that Brazil has favourable conditions for further tourism industry expansion.

Section 3. Innovation, sustainable development, and historical and cultural potential of markets

***Bondarenko Vladislava*. Innovative Mechanisms for the Development of Canada's Hotel Business in the Context of Digitalization, Sustainable Tourism, and Transformation of Consumer Demand**. This research examines the mechanisms and strategic approaches underpinning the innovative development of Canada's hotel industry amid the ongoing digital transformation of the economy, the advancement of sustainable tourism, and the evolution of consumer demand. It provides a comprehensive analysis of the principal determinants of structural and operational change within the sector, including technological progress, shifting tourist preferences, the recovery of the tourism industry following the global pandemic, and the distinctive regional and natural tourism assets of Canada. Particular emphasis is placed on the implementation and integration of digital technologies into hotel management and service delivery, encompassing online reservation platforms, property management systems, artificial intelligence, process automation, and personalized guest services. Furthermore, the research examines the growing role of environmental responsibility, efficient resource utilization, and sustainable business practices in enhancing the operational effectiveness and competitive position of Canadian hotels.

The research establishes strategic priorities for the modernization of the hotel industry through the systematic integration of digital innovation, sustainability principles, customer-oriented management approaches, and human capital development. It identifies the principal opportunities and constraints associated with technological transformation, including capital investment requirements, cybersecurity threats, data protection challenges, workforce competencies, and organizational adaptation. The proposed conceptual framework underscores the importance of aligning technological innovation, environmental sustainability, and service quality to strengthen the long-term resilience, adaptability, and competitiveness of Canada's hotel sector. The theoretical and practical implications of the research may be relevant to scholars, academic professionals, students, tourism and hospitality practitioners, and policymakers engaged in advancing sustainable and innovation-oriented development within the hospitality industry.

***Ivanchuk Svitlana*. The Uniqueness of Active Tourism in Australia**. The development of active tourism in Australia is examined in the context of the country's unique natural and recreational resources, tourism infrastructure, and current trends in the global tourism industry. It explores theoretical approaches to defining active and adventure tourism and their relationship with the sustainable

development of tourist destinations, the protection of natural heritage, and the preservation of cultural values. The book characterizes Australia's key resources for active recreation, including ocean coastlines, coral reefs, mountain ranges, desert landscapes, tropical rainforests, national parks, and protected natural areas. Particular attention is paid to such tourism activities as trekking, hiking, surfing, diving, cycling, camping, kayaking, rock climbing, and adventure travel.
The book highlights the socioeconomic significance of active tourism for regional development in Australia, support for local communities and small and medium-sized tourism businesses, and enhancement of the country's international tourism appeal. It examines current challenges facing this sector, including tourist safety, the conservation of vulnerable ecosystems, the management of tourist flows, adaptation of infrastructure to climate change, and compliance with environmental responsibility principles. The importance of an integrated approach to tourism product development is substantiated, emphasizing the combination of natural resources, physical activity, cultural experiences, quality services, and the responsible use of tourist destinations. The book may be of interest to researchers, educators, students, tourism professionals, and anyone interested in the development of active tourism and the sustainable management of tourist destinations.

***Podpisnov Denys*. Military-historical heritage as a factor in the development of international tourism in Poland and the Baltic states**. This chapter examines military-historical heritage as a driver of international tourism development in Poland and the Baltic states. Drawing on the concept of dissonant heritage (Tunbridge & Ashworth), it uses systemic, comparative and structural-functional approaches to identify the shared mechanisms and the regional differences in how a militarised past is turned into a tourism product. The Polish model is multilayered. It combines the adaptive reuse and museumisation of fortifications and castles (Malbork, Zamość, Toruń, Modlin, Przemyśl), the conversion of former Soviet garrison towns (Bornesulinowo), the development of dispersed battlefield landscapes (the Battle of Łódź), the modernisation of interpretive museums (the Warsaw Rising Museum), and the ethically regulated memorialisation of Nazi camps (Auschwitz-Birkenau, Majdanek, Sobibór). The Baltic model is built mainly on twentieth-century "difficult" heritage: occupations, the Cold War and the restoration of independence. It rests on the "brown" and "green" heritage of the former Soviet coastal zone and on cross-border cooperation through the Military Heritage project. The revitalisation cases of Lennusadam in Tallinn, Karosta in Latvia and the Cold War Museum near Plungė in Lithuania show different ways of balancing commercialisation with memorial ethics. The author concludes that military heritage becomes a competitive international tourism resource only with effective institutional management, diversified funding

(including EU funds), modern interpretation, adequate infrastructure and the involvement of local communities. In both regions, military-historical tourism has moved beyond a niche segment. It now serves as a multifunctional instrument of regional development, cultural diplomacy, historical education and territorial branding.

ABOUT THE AUTHORS

Section 1. Historical aspects, evolution, and modern transformations of key destinations

1.1. *Vadym Orekhovskyi* – D. Sc. in Historical Sciences. Professor.
Professor of the department of food technologies, hotel and restaurant and tourist service. Chernivtsi trade and economic institute.
State University of Trade and Economics. Chernivtsi. Ukraine

1.2. *Vasylchuk Volodymyr* – D.Sc. in Historical Sciences. Professor.
Head of the Department of History and Tourism.
Kyiv National Linguistic University. Kyiv. Ukraine.

1.3. *Tsypko Victoria* – Professor. Professor at the department of Tourism.
Head at the Department of Tourism.
National Transport University. Kyiv. Ukraine

1.4. *Borysova Oksana* – Ph. D in Geographic Sciences.
Associate Professor of the Department of Tourism.
National Transport University. Kyiv. Ukraine.

Section 2. Economic impact, specialized types, and regional specificities

2.1. *Shcherbakova Nadiia* – Ph. D in Economic Sciences
Associate Professor. Associate Professor of the Department of Tourism.
National Transport University. Kyiv. Ukraine.

2.2. *Lavrynovych Olena* – Ph. D in Philosophy Sciences.
Associate Professor of the Department of Philosophy and Pedagogical.
National Transport University. Kyiv. Ukraine.

2.3. *Gedin Maksim* – Ph. D in Historical Science, Associate Professor .
Associate Professor of the Department of History and Tourism.
Kyiv National Linguistic University. Kyiv. Ukrain.

2.4. *Ivasyshyna Nataliia* – Ph. D in Economic Sciences.
Associate Professor. Associate Professor of the Department of Tourism.
National Transport University. Kyiv. Ukraine.

Section 3. Innovation, sustainable development, and historical and cultural potential of markets

3.1. *Bondarenko Vladislava* – Senior Lecturer of the Department of Tourism. National Transport University. Kyiv. Ukraine.

3.2. Ivanchuk Svitlana – Ph. D in Economic Sciences. Associate Professor. Associate Professor of the Department of Tourism. National Transport University. Kyiv. Ukraine.

3.3. *Podpisnov Denys* – Assistant Lecturer of the Department of Tourism National Transport University, Kyiv, Ukraine

INTERNATIONAL TOURISM IN THE MODERN WORD , PH Education and Sciense , 2026 , 305 p.

Editorial board

1. **Tsypko Victoriia**–Professor. Professor at the department of Tourism. Head at the Department of Tourism. National Transport University. Kyiv. (Ukraine);
2. **Vasylchuk Volodymyr** – D.Sc. in Historical Sciences. Professor. Head of the Department of History of Ukraine and Tourism. Kyiv National Linguistic University. Kyiv. (Ukraine);
3. **Shcherbakova Nadiia –** Ph. D in Economic Sciences. Associate Professor. Associate Professor of the Department of Tourism. National Transport University. Kyiv. (Ukraine).

Reviewers

Ing. Marek Dvořák, Ph.D., Ing.Paed.IGIP is an assistant professor and researcher at the Department of Trade and Finance, Faculty of Economics and Management (PEF) at the Czech University of Life Sciences Prague (ČZU) https://sciprofiles.com/profile/Dvorak

mgr. Yekimov Sergiy PhD , assistant professor ,Faculty of Business and Economics , Department of Business Economics, Mendel University in Brno https://pef.mendelu.cz/lide-na-mendelu/?pid=125349&psn=200

Publishing house Education and Science s.r.o.
· IČO : 271 56 877 · Olštýnská 607/1, Praha 8· MS v Praze , oddíl C,vložka 100614.

ISBN 978-80-909811-4-0

© Team of authors , 2026

TABLE OF CONTENTS

Section 1. Historical aspects, evolution, and modern transformations of key destinations

1.1. Tourism in the Ancient World: Features of Development in Ancient Greece and Rome 6
1.2. Historical Aspects of the Evolution of Tourism in Germany 35
1.3. Cruise tourism in the context of global transformations and challenges: The UAE experience 58
1.4. Excursion Objects in the Area Studies of France 84

Section 2. Economic impact, specialized types, and regional specificities

2.1. Impact of International and Domestic Tourism on the US Economy 109
2.2. Theoretical Foundations and Dimensions of Inclusive Tourism Implementation in Spain 143
2.3. Specifics of the Development of Cultural and Educational Tourism in China and Ukraine 162
2.4. Current State and Development Prospects of Tourism in Brazil 190

Section 3. Innovation, sustainable development, and historical and cultural potential of markets

3.1. Innovative Mechanisms for Hotel Business Development in Canada in the Context of Digitalization, Sustainable Tourism, and Consumer Demand Transformation 222
3.2. Uniqueness of Active Tourism in Australia 247
3.3. Military-Historical Heritage as a Factor in the Development of International Tourism in Poland and the Baltic States 276

Annotation 297

About the authors 304